

FATABUREN 1968

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1968

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1968

Redaktion: Gösta Berg · Sam Owen Jansson · Skans Torsten Nilsson ·
Christian Axel-Nilsson

Redigerad av Ernst-Folke Lindberg

Layout: Torsten Stääf

Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB 1968

Pärmens färgbild: »Tidsreportage. La béguine.» Detalj från oljemålning av Otte Sköld, 1931. Moderna Museet.

Kyrkhelg i Norrbotten

På 1920-talet kvarlevde alltjämt på landsbygden förhållandevis ålderdomliga livsformer. Dit hörde bl. a. kyrkstäderna, en säregen bebyggelseform i övre Norrlands glesbygder. I större delen av vårt land var på 1920-talet kyrkstallarna i funktion, eftersom jordbruksbefolkningen ännu i ringa utsträckning skaffat sig automobiler. I de till ytan omfångsrika norrländska socknarna kunde man icke på en dag hinna fram och åter till sockenkyrkan. Därför kompletterades kyrkstallarna här med boningshus för kyrkobesökarna. Till skillnad från fäbodrar och säsongfiskeplatser, vilkas hus sammanhänge med näringslivets behov, hade kyrkstäderna uppstått för att möjliggöra övernattning vid besök i kyrkbyn i samband med gudstjänster, sockenstämmor, tingsbesök, marknader och andra religiöst eller socialt präglade aktiviteter.

»Dit komma de var lördag för aftonsångens skull och draga dädan om söndagsafton eller om måndagen», konstaterade Johannes Bureus i början av 1600-talet. Tillkomsten av byböner i hemmen i socknens olika delar medförde, att man på 1920-talet icke besökte kyrkstaden varje söndag men ändå regelbundet ett visst antal gånger om året. Det folkliv, som traditionellt utspelades på kyrkbacken, kunde genom den längre vistel-

sen i kyrkstaden få en rikare utformning. Den sockenbokkontakt, som försvårades genom de långa avstånden, skapades i hög grad genom samvaron i kyrkstaden. Helgerna kunde erhålla olika karaktär. Pingsten brukade sålunda på 1920-talet räknas såsom en ungdomshelg vid Nederluleå Gammelstad, en kyrkstad, som 1817 hade en så omfattande bebyggelse som 498 stugor förutom hundratals stallar, bodar m. fl. hus. 1928 lät Nordiska museet filma en kyrkhelg i Norrbotten. Gunnar Ullenius fungerade som inspelningsledare och Gustaf Boge som fotograf. Följande bilder är hämtade ur denna film, som får tjäna som ett exempel på Nordiska museets dokumentära filminspelningar.

Among the activities of the Nordiska museet, the making of documentary films has had a high rating from early days. On the following pages are shown pictures from a film made in 1928 in northern Sweden depicting the then still living usage of »church villages», necessary in this part of the country. Here parishes are so large, that in many cases it was impossible to travel to church and return on the same day.

In this particular parish, the custom in the twenties was, that twice a year the youngsters only came to the church. It is such a youth gathering that this film shows.

Bilder ur Nordiska
 museets film
KYRKHELG.
 En film från
 Nederluleå och
 Öjeby kyrkstäder på
 1920-talet.
 Regi: Gunnar
 Ullenius.
 Foto: Gustaf Boge.

1. Pingstaftons
 morgon i kyrksta-
 den. De första
 skjutsarna anländer.

2. Flickorna börjar
 genast städa i
 stugorna.

3. Husen skall göras
helgdagsfina för att
ta emot främmande
i på kvällen.

4. När husen är
klara går man ut på
gatorna och hälsar
på vänner och
bekanta.

5. Landsvägen
utanför kyrkan blir
snart ett myller av
kringströvande ung-
domar.

6. Framför kyrkan
pågär en kommers,
som erinrar om
marknad, där små-
pojkar tittar på
ballongförsäljarens
färgglada försälj-
ningsalster.

7. Våldiga smör-
gåsar, hembryggt
dricka, peppar-
kakor, knäck och
hemkokta karamel-
ler i strutar är
sedan gammalt
kuranta varor.

8. Italienare med
sina kramlådor letar
sig ända upp i
Norrbotten vid
kyrkhelgerna.

9. På torget håller
frälsningsarmén
möte.

10. I smågränderna
samlas man kring
literbuteljen, och
krusandet är lika
ivrigt som på något
bondkalas om vem
som skall få den
första klunken.

11. Redan tidigt på
aftonen kommer
fönsterfrieriet
igång.

12. Bakom låsta
dörrar tar flickorna
emot uppvaktningen
och släpper bara in
de bästa vännerna.

13. Stugorna har
älderdomlig inred-
ning med luck-
sängar och förläts-
sängar.

14. Flickorna bju-
der på kaffe, och
pojarna
får hjälpa till att
torka disken efter
tidigare gäster.

15. Så förflyter
kvällen under lek
och glam på olika
sätt.

16. Morgonen gryr
och det är dags att
efter morgonkaffet
bege sig till kyrkan.

17. Vid pingstdagens
högmässa samlas
ungdomen i kyrkan.

18. Efter helgen
avreser man till
hembyn för att vid
Mickelsmäss, den
andra stora
ungdomshelgen, åter
träffa vänner och
bekanta i kyrk-
staden.